

Rekreation, fritid och trygghet

Hjorthagens omnejd

Nationalstadsparken som helhet

Hjorthagen har ett unikt läge med närheten till Nationalstadsparkens utbud av rekreations- och friluftsmöjligheter.

Djurgården är ett kärt utflyktsmål för stockholmare och har så varit under århundradena. Under århundradenas lopp har delar av området utvecklats till en verklig folkpark.

Idag är Nationalstadsparken, enligt många, Stockholms viktigaste rekreationsområde med flera av landets mest välbesökta museer och parker. Med sin naturskönhet, sin historia, sin mångfald av attraktioner, sin storlek och sitt centrala läge är området en unik rekreationstillgång såväl för turister som för stadens och regionens invånare.

Nationalstadsparken uppvisar en mycket stor variation av naturtyper med parker, skogar, kolonilotter, betesmarker, stränder, fria vattenytor m m och kan erbjuda ett landskap rikt på miljöer för rekreation och friluftsliv. Inom området finns många olika kvaliteter som rofylldhet, naturupplevelser, odling och blomprakt, naturlek, bollspel, evenemang och folkliv. I Nationalstadsparken

finns flera småbåtshamnar och gästhamnar anlagda, bland annat vid Husarvikens norra strand.

Tre cykelleder av regional betydelse passerar genom Nationalstadsparken: Täbystråket, Hjorthagenstråket och Lidingöstråket.

Norra Djurgården

Norra Djurgården är det största samlade natur- och friluftsområdet inom Nationalstadsparken. Området har varierad natur med både täta skogsområden och mera tillrättalagda öppna landskap. Här finns flera sjöar och även tillgång till strandområden vid Lilla Värtan och Husarviken. Området är sparsamt bebyggt och förhållandevis ostört vad gäller trafikbuller. Skogsområdena på norrsidan om Stora Lappkärrsberget och Stora Warg jagten ingår bland Stockholms tio mest tysta natur- och friluftsområden.

Norra Djurgården har många kvaliteter för rekreation: för motion, mulleksamhet, promenader, utflykter m m. Flertalet som använder området idag är närboende eller verksamma i närområdet.

Särskilt Lill-Janssskogen, som ligger närmast Östermalm, nyttjas flitigt som motionsområde med elljusspår, ridstigar och promenad- och cykelvägar. Centrum och utgångspunkt för friluftslivet är Fiskartorpets friluftsgård och anläggningarna inom den närliggande Idrottsparken i söder.

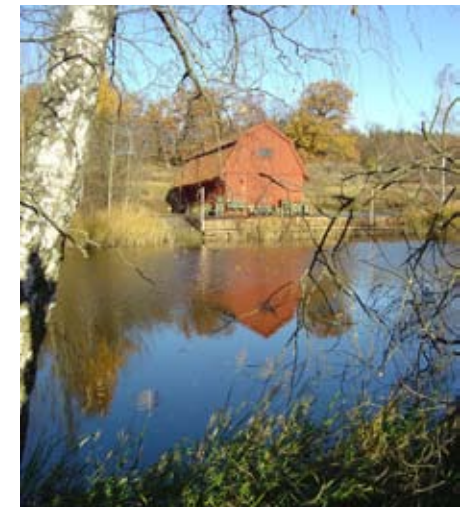
Husarviken

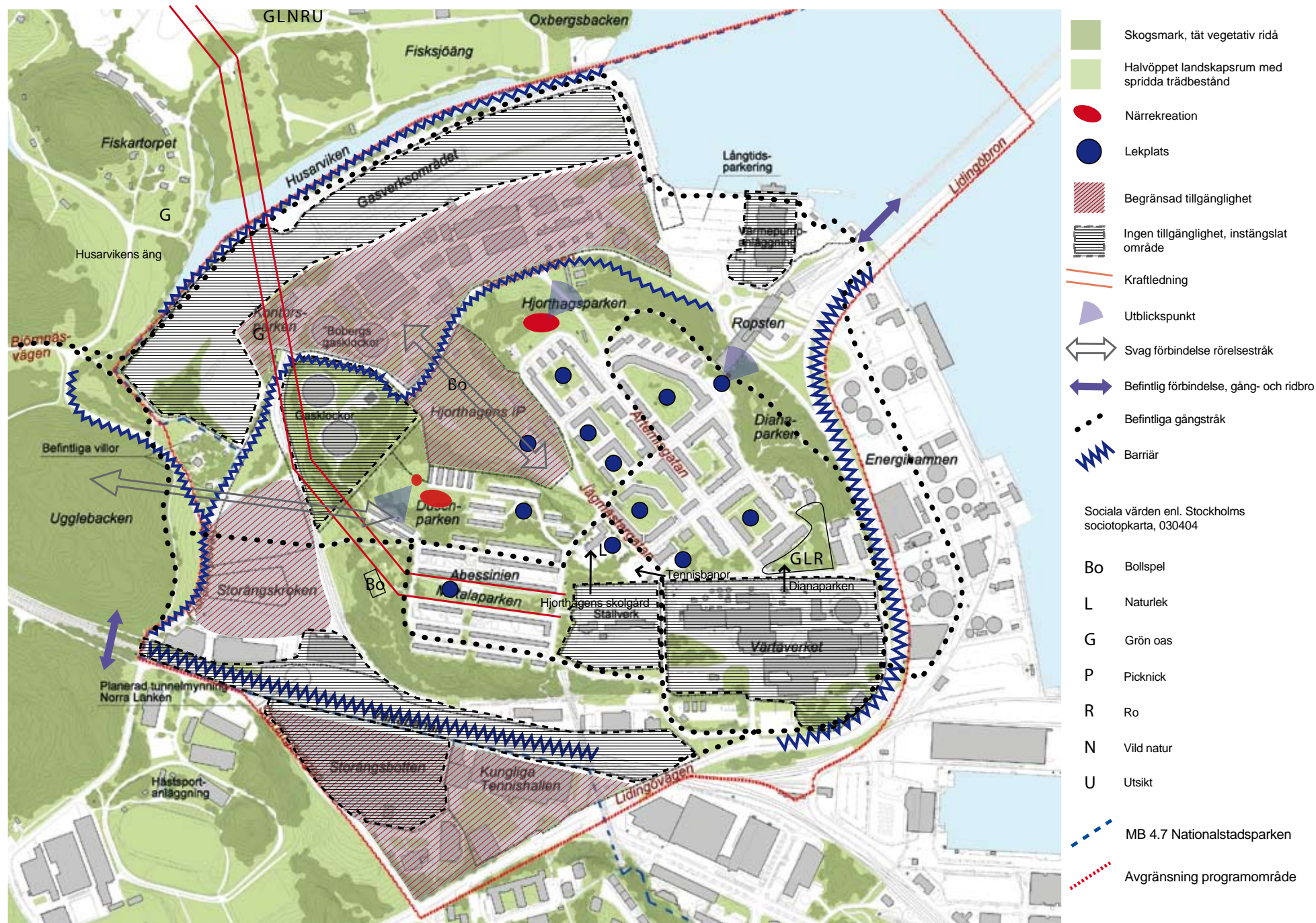
Nationalstadsparken söderifrån

Ropstens båtklubb

Fiskartorpslidan

Recreation och barriärer, befintlig situation

Även Stora Skuggans natur- och friluftscentrum fungerar som en viktig målpunkt i rekreationslandskapet, inte minst för naturstudier, från mullenivå till universitetsnivå. Här finns iordningställda områden för promenader, bollspel m m samt även serveringar. Buss knyter området året runt till innerstaden och ett gångstråk leder hit från tunnelbanestation Universitetet.

Omvandlingen av Fisksjöäng som påbörjades 2005 innebär att ett nytt område för natur och rekreation skapas. Området som tidigare rymt småindustriverksamhet återställs till ett öppet djurgårdslandskap med gräsytor för bollspel och picknickområden. Därutöver anläggs promenad-, cykel- och ridvägar.

Idrottsparken

Idrottsparken omfattar området mellan Lill-Jansskogen, Värtabanans järnväg, Valhallavägen och Lidingövägen.

Området har nyttjats för idrott sedan slutet av 1800-talet. Stadens första stora idrottsanläggning, kallad Idrottsparken, anlades 1894 på Stadions nuvarande plats. Här uppfördes även Stockholms första tennispaviljong, som flyttades till sin nuvarande plats Tennisstadion år 1912.

Även andra idrottsanläggningar etablerades tidigt i området. Östermalms idrottsplats tillkom 1906. Stockholms Stadion byggdes inför sommarolympiaden 1912. Stockholms bågskjutningsklubb startade 1928, har sedan

dess haft sin bana mitt i dalstråket. Kungliga Tennishallen i öster anlades i början av 1940-talet.

Militärens närvaro i området med Livgardet till häst, K1, söder om Lidingövägen har bidragit till områdets utveckling och inte minst till ridsportens. Fältrittklubbens terrängridbana anlades redan på 1880-talet. Ryttarstadion byggdes på 1960-talet. Flera ridstigar leder ut till omgivande natur- och parklandskap.

Enligt "Förslag till översiktsplan för Nationalstadsparken – Stockholmsdelen", är målsättningen att Idrottsparken ska bevaras och vidareutvecklas med inriktningen sport, rekreation, evenemang och hälsovård. Områdets karaktär med anläggningar i ett äldre park- och naturlandskap ska bevaras. Vidare anges att området vid Storängsbotten ska reserveras som ett utbyggnadsområde för Idrottsparken.

Hjorthagen

Hjorthagen är relativt väl försörjt med rekreationsytor, jämfört med andra stadsdelar i innerstaden. Hjorthagens idrottsplats består av tre bollplaner, varav två är i gräs. I stadsdelen finns även ett par tennsibanor och en fäktningssal. Väster om Abessinien finns ytterligare en bollplan, Abbisplan, som dock är i behov av upprustning. Det finns en stor efterfrågan på ytor för spontaniidrott och idrottshallar.

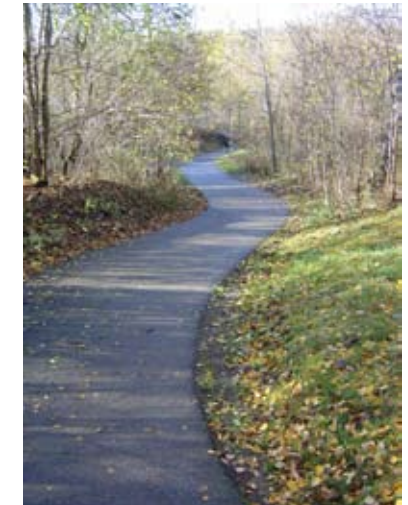
Abbisplan

Motalaparken

Gångväg Fisksjöäng

Böcklingbacken

Den organiserade idrotten har ända sedan början av förra seklet varit en viktig del av livet i Hjorthagen. Idrottsrörelsen är främst knuten till idrottsplatsen och fotbollen. Värtans IK, som grundades 1911, är det ursprungliga hemmalaget, men Djurgårdens IF är också etablerade i Hjorthagen. Båda klubbarna har lokaler i anslutning till idrottsplatsen. Värtans IK bedriver en bred verksamhet med ungdomslag i alla åldersklasser.

Hjorthagsparken består av både vildvuxna partier med endast små upptrampade stigar och mer planerade naturparker med anlagda asfaltgångar och naturstenstrappor. Idag har parken i stor utsträckning fått växa igen. Framför allt slutningen ner mot Ropsten upplevs av många boende som mörk och otrygg. Många delar av parkområdet är svårframkomligt till följd av igenväxningen och en del utsikter har blivit skymda. Det finns behov av att se över och rusta upp flera av Hjorthagens rekreations- och lektytor.

Utöver dessa allmänna områden har de flesta boende i Hjorthagen tillgång till bostadsgård med ett brett utbud av funktioner, framför allt i gamla Hjorthagen. På gårdarna kan man hitta lekplatser, bersåer, bänkar, sittgrupper och grillplatser och på några ställen även odlingslotter och komposter. Stadsdelsförvaltningen sköter om några parktytor inne bland bostadskvarteren, bl a håller man med två små dammar och ett par lite större lekplatser för barnen. Förutom den stora fotbollsplanen finns inga stora plana gräsytor för t ex brännboll eller liknande.

Stängsel kring gasverksområdet

Lekplats i Motalaparken

I Hjorthagen finns en natur- och kulturstig som invigdes 2001. Stigen är ca 2 km lång och går genom både grönska och asfalt. Utefter stigen kan man på 15 skyltar läsa om Hjorthagens natur, kultur och historia. Den första skylten finns vid Dianaparkens början vid kyrkan. Den sista vid Hjorthagens skola.

I dagsläget är bland annat gasverksområdet, gasklockorna och Hjorthagens bollplan instängslade, vilket innebär att en stor del av Hjorthagens grönytor är oåtkomliga för de boende. På grund av dessa barriärer är det svårt att röra sig fritt i området, det är även svårt att på ett enkelt sätt ta sig till och från Norra Djurgården.

Kartan på sida 24 illustrerar befintliga barriärer samt platser för rekreation och lek i Hjorthagen.

Trygghet i utemiljön

Tillfällen då man kan uppleva sig otrygg kan uppstå t ex då man promenarar hem, går till sin parkerade bil, cyklar från affären eller väntar på bussen. Trygghet/otrygghet är en subjektiv känsla som bland annat färgas av hur gammal man är, om man är kvinna eller man, liksom vilka erfarenheter individen bär med sig.

Känslan av trygghet påverkas av bebyggelsens utformning, trafik och kommunikationer, skötsel och underhåll, bebyggelsens och gatans form och funktion och inte minst det mänskliga livet. En kartläggning av förutsättningarna för en trygg utemiljö i Hjorthagen har genomförts, som pekar på följande brister:

- bristfällig skötsel av buskar och träd
- trånga eller smala gångvägar och passager
- belysning och/eller anpassad belysning saknas
- uppehållsplatser, t ex bänkar, saknas ibland
- generellt sett få vägvalsmöjligheter för fotgängare och cyklister genom vissa delområden
- många inhägnader och höga staket, ibland med taggtråd

I områden där buskar och trädgrenar växer ut mot den som går, där staket begränsar överblickbarheten och där alternativa gångvägar saknas är det vanligt att människor känner sig trängda och därmed otrygga. Till exempel kan

gående längs Gasverksvägen känna sig otrygga p g a att vägen är smal och slingrig vilket ger försämrade siktförhållanden.

Stora öde ytor, mark inhägnad av höga staket med taggråd och grindar bidrar särskilt till en otrygg miljö. Stora byggnader med fönsterlösa fasader är negativt ur trygghetssynpunkt.

Inslag som för tankarna till landsbygden, med hästhagar och grusvägar, liksom vattenutblickar och vackra byggnader kan genom sin karaktär inge trygghet. Parker upplevs dock ofta som otrygga efter mörkrets inbrott. Hjorthagsparken har upplysta stråk, men skötsel av växtligheten är i vissa avseenden eftersatt.

Barns och ungdomars vardagsmiljö

Barn och ungdomar har särskilda behov som ska beaktas i den fysiska planeringen. Detta regleras ytterst i FN:s konvention om barnets rättigheter och är tolkat i Stockholms stads handlingsprogram ”En god start för barnet”.

Fysiska förändringar, såsom den planerade bebyggelsen i Norra Djurgårdsstaden, påverkar barns och ungdomars vardagsmiljö i stor utsträckning. Som i detta fall, där planeringen syftar till att komplettera och förbättra redan befintliga stadsdelar, kommer ett stort antal barn och ungdomar att beröras. Mot denna bakgrund finns det behov av att kartlägga Hjorthagen utifrån ett barnperspektiv, där följande frågor bör besvaras:

- Vilka platser och stråk används av barn och ungdomar?
- Hur används platserna och stråken? Vad gör man där? När används de (årstid, tid på dygnet)?
- Vilka barn/ungdomar använder platserna och stråken (åldrar, grupper)?
- Hur många barn/ungdomar använder platserna och stråken?
- Var finns viktiga målpunkter för barn och ungdomar (inom området och i närområdet)? Hur rör man sig dit?
- Vilka behov och brister finns idag?
- Finns det platser och stråk som skulle kunna förbättras?

En kartläggning av barns och ungdomars vardagsmiljö med utgångspunkt i frågorna ovan bör genomföras för att förbättra planeringsunderlaget för den kommande utbyggnaden i Hjorthagen. Detta ska ske i samarbete med Hjorthagens förskolor, skola, barn och föräldrar.

Rekreation, fritid och trygghet – vad tycker du?

- I vilken utsträckning använder du rekreationsytorna inom och utanför Hjorthagen?
- Vad uppskattar du mest? Vad saknar du?
- Hur kan Hjorthagen förbättras för att öka tryggheten?
- Hur upplever du gasverksområdet, Hjorthagsparken och Fiskartorpsvägen? Känns dessa områden otrygga? Finns det andra platser som känns otrygga?

Egna anteckningar

Kulturmiljö

Norra och Södra Djurgården har hävdats i stor skala sedan medeltiden och utvecklats till dagens öppna landskap. Sedan 1700-talet är Kungliga Djurgården ett av stockholmarnas rekreatiomsområden. Fiskartorpet, som är Djurgårdens äldsta bevarade hus, och Skuggan lockade flanörer eftersom trakten ansågs ha ”enastående pastoral behag”.

På 1649 års Djurgårdskarta benämndes Hjorthagsområdet ”Husar Hagan” och begränsades i väster av Storängsladuviken och i öster av en gärdesgård. Gården Husarna finns uppräknad bland de egendomar som 1288 skänktes av Magnus Ladulås till Klara kloster som var beläget inne i staden. Senare förvärvades området av Helgeandshuset. I och med Gustav Vasas reduktion hamnade Husarna i Kronans ägo. Jordbruket förföll och mot slutet av 1600-talet inhägnades området som jaktpark.

Gasverket och järnvägen som byggdes efter Stockholm stads övertagande av marken på 1800-talet har en tydlig struktur längs med Hjorthagsberget, och berättar om kolet och gasens väg till stadens invånare. Mot Husarviken gjordes stora markutfyllnader och vid Värtan anlades en kaj för kolbåtarna. Marken vid Storängskroken torrlades i slutet av 1800-talet och industribebyggelse började uppföras på 1920-talet. Arbetarstadsdelen Hjorthagen växte upp intill gasverket, de första hyreskasernerna år 1910 och smalhusen – Abessinien – på 1930-talet. Gasverksområdet och Abessinien beskrivs närmare på sida 15.

Gasverksområdet och Abessinien är av riksintresse för kulturminnesvärden, enligt Miljöbalken 3:6. Motiveringen till gasverksområdets klassificering som riksintresse är att gasverket i Värtan är en storartad kommunal satsning, typisk för sin tid. Bobergs arkitektur, utförd med stor omsorg och med material av högsta kvalitet, är väl bibehållen. Motiveringen till Abessiniens klassificering som riksintresse är att smalhusområdet är ett exempel både på tidiga bostadsrättsföreningar för arbetare och på hur arkitekten enligt funktionalismens synsätt planerade ett bostadsområde från stadsplan till lägenhetsdetaljer. En estetiskt medveten funktionalism av hög arkitektonisk klass präglar både plan och byggnader.

När gasverket anlades fanns inga möjligheter att spara terräng eller befintlig vegetation, förutom på den kulle där gasverkets kontorshus förlades år 1893.

Kontorsbyggnaden med sin omgivande park gavs ett signifikant läge på kullen omgiven av gamla ekar. Den så kallade Kontorsparken anlades i en romantisk stil med slingrande promenadstigar, parkträd och exotiska blomsterbuskage, typiskt för 1800-talets senare del. Vissa befintliga träd sparades och inordnades i gestaltningen. Parken omgärdades av träplank som gav den en privat karaktär med begränsat tillträde.

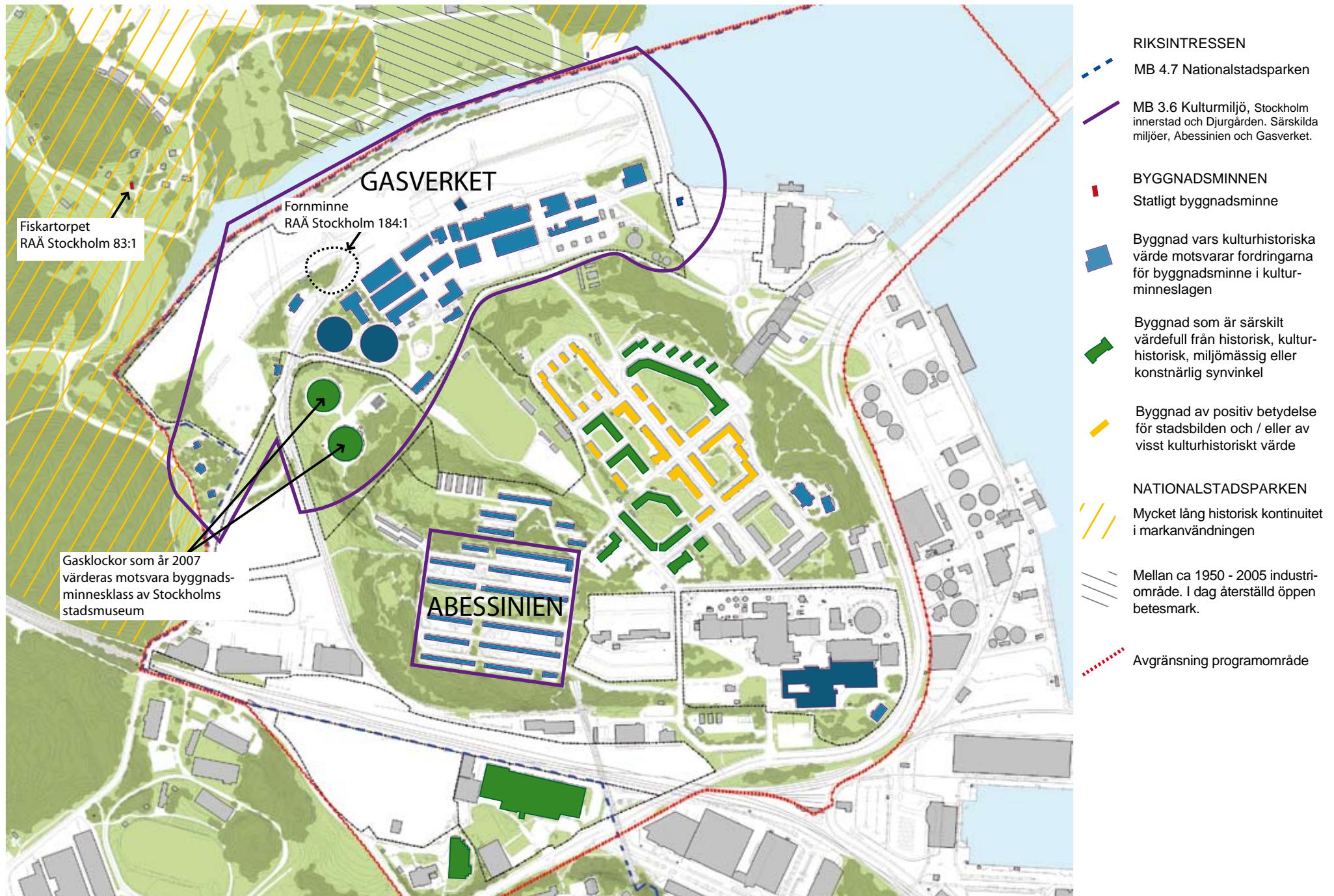
Under 1900-talet skedde vissa förändringar i parken, bland annat anlades en prydnadsbassäng med omgivande kalkstensbeläggning och området minskades något. Kontorsparken har främst ett verksamhetshistoriskt värde som illustrerar kontorsbyggnadens funktioner för representation och rekreation inom gasverksområdet.

Programområdet angränsar till det kulturhistoriskt värdefulla landskapet på Norra Djurgården som ingår i Nationalstadsparken, se vidare sida 32.

Kartan på nästa sida redovisar Hjorthagens kulturhistoriska värden.

Det nybyggda bostadsområdet Abessinien med gasverket i bakgrunden.
Källa: Stadsmuseet.

Kulturhistoriska värden